

A Nagykarácsonyi Ciszterci Plébánia első plébánosa: Dr. Debreczeni Sixtus (1945–1948)

Radák Kálmán

*Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Történelemtudományi Doktori Iskola — doktorjelölt
Dunaújváros Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala — közigazgatási osztályvezető*

„az egyházközösség szétszórt település,
de mégis EGY-HÁZ kell, hogy legyen”¹
(Debreczeni Sixtus)

Bevezetés

Előszállás 1659-ben került a zirci ciszterci apátság birtokába. 1711-től a török időkben elnéptelenedett területen megkezdődött a rendi gazdálkodás, és a környező pusztákön előszállási központtal majorságot alakítottak ki.² Az első rendi épület 1723-ban épült a majorság gazdasági épületeivel együtt.³ A rend a 18. század közepétől országszerte kisebb kolostorokat épített. Előszállás községben 1751-ben Szent Anna tiszteletére kápolnát,⁴ 1765-ben a rendházat, 1778–1779-ben Kisboldogasszony-templomot építettek.⁵ A ciszterek újabb templomot 1786–1787-ben építettek Újmajorban (Hercegfalva elődje) Sárlos Boldogasszony tiszteletére.⁶ A 19. század első felétől kezdve az uradalom a Zirci Ciszterci Apátság irányításával működött, és jószágkormányzóit is a rend nevezte ki. A rend birtoka ekkor már 46 ezer katasztrális hold volt, melynek nagy része a mai Előszállás, Karácsonyszállás területén helyezkedett el. A folyamatos munkaerőhiány enyhítésére 1811-ben létrehozták az uradalom területén az első telepesfalvat Hercegfalva (ma Mezőfalva) névvel. A lakosság többsége németajkú volt, akiket a Bakonyból telepítettek a községbe. A 19. század végi összeírás szerint 803 cseléd művelte az apátság több mint

¹ HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521. A.

² Uo.

³ FARKAS 1981.

⁴ Az előszállási ujj. 1726–1945.

⁵ Uo.

⁶ HAGYÓ-KOVÁCS 1958.

31 ezer kh szántóterületét.⁷ 1928-tól, Előszállás községesítését követően, két községben két plébánia működött, azonban az uradalom központi részén nem létesítettek új plébániát.

A kerületi központ, Nagykarcsonypuszt, Nagykarcsonyszőlőhegy, Kiskarcsonypuszt, Kis- és Nagygyörgyszállás, Ménesmájor területén élő 1153 fő⁸ — ebből 976 katolikus⁹ — a 8 km-re lévő előszállási vagy a 12 km-re lévő hercegfalvi plébániához tartozott. A jószágigazgató az apát beleegyezésével az uradalom költségén templom építését tartotta szükségesnek Nagykarcsonyszállás majorság területén.

1. kép. A nagykarcsonyi Magyarok Nagyasszonya-plébániatemplom.
Radák Kálmán felvétele, 2022.

A kápolnát 1935. július 1-jén kezdték építeni; az épület mérete 10 × 22 méter volt.¹⁰ A templom felszentelésére 1936-ban Magna Domina Hungarorum (Magyarok Nagyasszonya, október 8.) ünnepén került sor. Az új templom Előszállás filiájaként működött, de a lelkészi feladatokat az előszállási plébánia mindenkori segédlelkésze látta el.

⁷ Az előszállási ugi. 1726–1945.

⁸ Uo.

⁹ Uo.

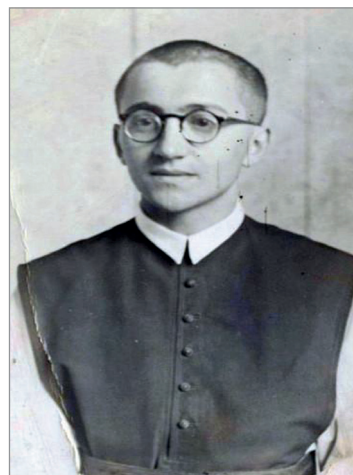
¹⁰ HAGYÓ KOVÁCS 1958.

A nagykarcsonypusztai önálló plébánia

A pusztai lakosság folyamatos növekedése és a háború utáni „újjászületés” reményében 1944 végén Endrédy Vendel zirci apát és Shvoy Lajos székesfehérvári megyés püspök megállapodott, hogy 1945. január 1-jétől új, önálló római katolikus lelkészséget alapítanak Nagykarcsonyi Cisztercita Plébánia névvel.¹¹ A megyés püspök az általa kiadott alapító okirattal kivette az új plébániát az előszállási plébánia joghatósága alól, a lelkészség vezetését és a lelkipásztori tevékenység ellátását a ciszterci rendtagokra bízta. Az okirat értelmében a plébános és segédlelkész kijelölése a mindenkori zirci apát jogkörében maradt a megyés püspök jóváhagyása mellett azzal a kikötéssel, hogy a plébániát irányító ciszterci rendtagok lelkipásztori tevékenységének mindig összhangban kell állnia a székesfehérvári egyházmegyei hatóság rendelkezéseivel. A ciszterci rend a Nagykarcsonyi Cisztercita Plébánia számára javadalom címén 80 kh szántót és rétet, a kántori javadalom címén 30 kh területet és a sekrestyés javadalmazására 20 kh-t biztosított a tulajdonában álló mezőgazdasági birtokból.¹² Az okirat külön rendelkezett a plébániához tartozó lelkési lakásról, mely a mindenkori intézőt illette meg. Az intéző személyének a kijelölése a ciszterci rend joga volt.

Az első plébános (1945–1948)

A Nagykarcsonyi Cisztercita Plébánia első plébánosának a zirci apát a megyés püspök jóváhagyása mellett dr. Debreczeni Sixtus (Imre)¹³ ciszterci szerzetest nevezte ki. Debreczeni Imreként született Székesfehérváron 1917. október 10-én. Édesanyja belehalt a szülésbe, ezért a nagymama és a nagynénik lettek a nevelői az ötgyermekes családban, ahol négy fiú és egy lány született. A középiskolát Székesfehérváron a ciszterci gimnáziumban végezte, az ott töltött évek meghatározóvá váltak a további életében. A fiúk mindannyian a papi hivatást választották, míg a lány tanítói végzettséget szerzett. Imre

2. kép. Dr. Debreczeni Sixtus

1935. augusztus 29-én lépett a ciszterci rendbe. A Sixtus nevet 1936. augusztus 30-i egyszerű fogadalomtételkor kapta, ünnepélyes fogadalmát 1942. január 3-án tette le apátja kezébe. Teológiai tanulmányait Zircen és Budapesten folytatta. Pappá 1942. június 21-én szentelték, majd gyakorlótanári évet követően a rend gazdasági központjába, Előszállásra került káplánnak. Nagykarcsonypusztán az előszállási plébánia filiájaként működő templomban és a környező majorokban szolgált lelkipásztorként, és itt élte át a második világháború megpróbáltatásait, valamint az azzal járó pusztítást.

¹¹ HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521. A.

¹² Uo.

¹³ Életrajzát lásd a *Magyar katolikus lexikonban*.

Az egyházközség megalakítása és működése

A front átvonulását követően a plébános első feladatként a háborúban erősen megrongálódott templom rendbetételét jelölte ki. A templom külső falazata a körülményekhez képest jó állapotban maradt,¹⁴ nagyobb károk inkább a templom belsejében keletkeztek. Az orosz katonák szétszedték az oltárt, az oltárkövet összetörték — ezt időközben Előszállásról tudták pótolni —, több szobrot ledöntöttek, elvitték a harmóniumot, feltörték a templomperselyt, de a legnagyobb kárt a szálláshelynek használt sekrestyében okozták. A katonák az ott talált faburkolatot lebontották, és a faszekrényekkel együtt tüzelőanyagként használták.¹⁵ A plébánia újjáépítése elsősorban a környező puszták lakosságának munkája, másodsorban a megyés püspök anyagi támogatásának köszönhetően mintegy hat hónap alatt megvalósult.

A nehéz körülmények ellenére 1945 tavaszán megkezdődött az egyházközség és képviselő-testület megszervezése. A plébános feladatának fontosnak tartotta a hívek tájékoztatását, ezért 1945 júniusában körbejárta a majorságokat, és magyarázó előadásokat tartott egyházközségi alapismeretekből. Kijelölte a választási bizottság tagjait, akik a majorsági tanítókkal együtt elkészítették a választási listát. A képviselő-testületi jelöltek a majorságokból lélekszamarányosan kerültek a választólistára. A választási lista szerint a jelöltek kevés kivétellel ötven év feletti földművesek, kivételt a hivatalból delegáltak jelentettek, akik mind a majorságokban lévő iskolák tanítói voltak. Közéjük tartozott Debreczeni Mária, a plébános testvére is.¹⁶ A plébániához tartozó területeken kb. 1100 hívő volt, ezért a javaslat szerint a testületbe 14 rendes és 7 póttag kerülhetett.¹⁷

A képviselő-testületi választásokat 1945. augusztus 26-án a nagykarácsonypusztai iskolában tartották.¹⁸ A megválasztott egyházközségi képviselő-testület alakuló ülését 1945. november 11-én tartotta,¹⁹ ahol megválasztotta a háromtagú igazolóbizottságot, a képviselő-testület elnökét, gondnokát, jegyzőjét és pénztárosát, továbbá az egyházközségi tanács tagjait, illetve póttagjait.

Az egyháztanács és az iskolaszék 1945. november 18-ra rendkívüli ülést tartott az Actio Catholica (Katolikus Akció) szervezetének kiépítése érdekében.²⁰ Az ülésen kijelölték az espereskerületi küldöttet, megalapították a Hitbuzgalmi, Kulturális, Szociális Karitatív, Sajtó, Szervezési szakosztályokat, megválasztották az elnököket és tagokat. A Katolikus Akció minden szakosztályba a majorságokból egyenlő arányba kerültek a tagok. Döntöttek a templom felújításhoz szükséges mintegy 500 000 pengő felhasználásáról,²¹ valamint az iskola és a tanítói lakás felújításáról. Határoztak az egyházközségi kultúrház átalakításáról és lakossági használatának szabályairól. A fiatalok részére ifjúsági egyesületeket szerveztek: megalakult a Szívgyárda, a KALOT és KALÁSZ; a felnőttek pedig Jézus Szíve Szövetségben, Katolikus Népszövetségben, Rózsafüzértársulatban és Oltáregyesületben vettek részt. Az ifjúsági szervezetek megszer-

¹⁴ HU-SzfVPL-I. 3. No. 4521. A.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

vezése zökkenőmentesen történt, mert az előszállási uradalom területén korábban már mindegyike működött. Az ifjúsági szervezetek 1945 után már nem tudták szerepüket megfelelően betölteni, mert az állam 1946 nyarán betiltotta működésüket. Ugyanerre a sorsra jutottak a felnőttek részére létrehozott vallási-társadalmi mozgalmak, melyek céljai közé a római katolikus értékrend és eszmeiség társadalmi és közéleti érvényesítése tartozott.

A megválasztott képviselő-testület ünnepélyes esküjét 1945. december 2-án tette le.

Az egyházközség első évi tevékenységének sikerességét a hívők számának közel 25%-os emelkedése mutatta. A megalakított Katolikus Akció keretein belül 15 budapesti gyermeknek nyaralást szerveztek, 80 rászoruló család között 80 pár bőrcipőt osztottak szét, melynek alapanyagát a ciszterci rend adományozta a plébánia részére. Az Akció keretein belül támogatást adtak az újszülöttel megáldott családok részére úgynevezett vándorkelengye formájában, továbbá tanfolyamokat és kulturális eseményeket szerveztek az ifjúság részére.

A telepesek és az egyházközség viszonya

Az Országos Földbirtokrendező Tanács [továbbiakban: OFT] 1946-os döntése értelmében az egykori előszállási uradalom területén Nagykarcsony névvel új község alapítását rendelte el. Az uradalom felosztásával, a majorságok felszámolásával, az ott élő cselédek községekbe költöztetésével kívánták a település lakosságának bázisát megteremteni. Az OFT a helyi lakosság mellé a kitelepített német ajkú lakosság helyére a Heves megyei Mátraderesckéről 23, Visznek-ről 55 vagyontalan családot telepített. Ennek következtében a területen élő lakosság összetétele megváltozott. A telepesek elsősorban házhelyeket, illetve adómentességet kaptak, de megművelhető földeket azonban alig. A helyi lakosok és a telepesek között a földhiány, az adómentesség és az eltérő szocializációjuk miatt folyamatosan nőtt a feszültség. Ennek csökkentése érdekében az 1946. június 9-én megtartott egyháztanács, illetve iskolaszék ülésén²² arról határoztak, hogy a telepes lakosságból is választanak számarányosan tagokat a képviselő-testületbe, illetve az egyháztanácsba. A megválasztott telepesek névsorát a plébános javaslatára 1946. október 12-én Shvoy Lajos megyei püspök jóváhagyta.²³ Az új tagok közül a képviselő-testületbe és az egyháztanácsba 6 rendes és 5 póttag, az iskolaszékbe 2 tag került.²⁴ A választást követően a feszültség átmenetileg valamelyest csökkent.

Az új képviselő-testület 1946. december 8-án tartott ülésén arról döntött, hogy az egyházközség által felépített kultúrházak térítés ellenében mindenki használhatja.²⁵ A határozat értelmében a mulatság tartásáért 50 forintot, szórakoztató előadás és színdarabok esetében a befolyó összeg 20%-át, az ismeretterjesztő előadásokból a befolyó összeg 10%-át voltak kötelesek a szervezők befizetni az egyházközség pénztárába.²⁶

²² Uo.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

²⁶ Uo.

Küzdelem a kommunista hatalom ellen

Az első komolyabb összetűzés a képviselő-testület döntését végrehajtani szándékozó plébános és a kommunista párttagok között zajlott. A helyi kommunista párt alapszervezete — melyet többségében a telepés lakosság alkotott — táncmulatságot szervezett 1947. január 5-ére a kultúrházba az egyházközség engedélyével.²⁷ A rendezvényt követően a kommunista párt a képviselő-testület által korábban megállapított bérleti díjat nem fizette meg. A fizetés elmaradása miatt a plébános felhívta a helyi kommunista párt titkárának figyelmét a fizetési kötelezettségre, de a kérést a titkár elutasította. A kommunista párt helyi szervezete ezt követően több rendezvényt és többhetes pártszemináriumot is tartott a kultúrházban bármiféle ellenszolgáltatás nélkül.

A plébános lejárataására a *Fehérvári Hírek*²⁸ cikket közölt *Az Úr Jézus nevében a nép ellen!* címmel.²⁹ A cikk szerint a plébános előzetesen megtiltotta a résztvevőknek, hogy a kommunista párt gyűlésén a tagok az *Internacionálét* élekeljék, továbbá a gyűlést követően a Rákosi-képet és a pártjelvényeket letépte a falról, mondván, hogy a kultúrház mindenkié. A cikk szerint a plébános Ballagó László nagykarácsonyi állami tanítót B-listára tetette, a telepeseket kizsákmányolta, tehát a

„plébános úr sem valami fajin ember és elnyomja a telepeseket.”

„Segítséget a puszták népének!”³⁰

— fejezte be gondolatait a cikk írója. Az újságcikkre a plébános választ jelentetett meg 1947 februárjában a *Fehérvári Kis Újságban*,³¹ ahol tényszerűen leírta, hogy a kultúrház bérleti díját az egyházközség képviselő-testülete állapította meg mindenki részére. Az *Internacionálé* éneklését sosem tiltotta meg, azonban egy alkalommal jelezte a kommunista párt helyi titkárának, hogy a gyűlésüket követően a pártjelvényeket vegyék le a falról. Mivel ez nem történt meg, saját kezűleg vette le ezeket és a Rákosi-képet, majd vitte a helyi titkár lakására.

A telepeseket az egyházközség folyamatosan segítette élelemmel és pénzkölcsönökkel. A plébániához tartozó földeken az egyházközség belegyezésével a plébános kizárólag telepés családokat foglalkoztatott, melynek értéke a telepések kérésére természetben került megfizetésre. A természetbeni juttatáson kívül az elvégzett munkájukért az egyházközség további 3000 forintot is fizetett.³² Az egyházközség segítsége ellenére a telepések egy része a plébániához tartozó földekről kukoricát lopott, amiért a plébános feljelentést tett a rendőrségen. Innen van az elnyomó plébános megnevezés.

„Így fest a nagykarácsonypusztai telepések gigantikus küzdelme a plébános által képviselt demokráciában”³³ — zárta sorait a cikk írója.

²⁷ Uo.

²⁸ *Fehérvári Hírek*, 1947. február 7.

²⁹ Uo.

³⁰ *Fehérvári Kis Újság*, 1947. február 21.

³¹ Uo.

³² HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521. A.

³³ Uo.

A plébános a visszautasító cikket előzetesen megküldte Shvoy püspöknek, aki egy másolatot elküldött dr. Kispéter István Fejér megyei alispánnak azzal a kéréssel, hogy a nagykarcsonyi plébános elleni cikk íróját kötelezze helyreigazításra, de sikertelenül.

A verbális atrocitás 1947. szeptember 7-én fizikai formát öltött. A vasárnapi mise után hazafelé tartó plébánost Vágó Pál és Hegedűs György, a helybéli kommunista párt³⁴ tagjai a kegyvesztett Ballagó tanítóval együtt bántalmazták. Földre teperték, ütötték, rúgták, szemüvegét összetörték. A bántalmazást előre eltervezték, mert a hívek előző este figyelmeztették a plébánost, hogy az UFOSZ³⁵ és a helyi kommunista tagok verekedésre készülnek a másnapi misét követően. Az incidens megelőzése érdekében vasárnap reggel a plébános segítséget kért az előszállási rendőrségtől. A kérést követően rendőrség egyik nyomozója felhívta Piros Istvánt, a cecei kommunista párttitkárt, aki azt az utasítást adta, hogy nem kell rendőri intézkedés, mert ő mindent tud az ügyről. A mise reggelén egyrészt cecei, másrészt a helyi és előszállási kommunista párttagok jelentek meg, akik „R” karszalagot és pártjelvényeket viseltek.³⁶

Szeptember 8-án a plébános az egyházközség ülésén felolvasta az egyházi törvénykönyv büntető szakaszát, mely szerint aki[k] papot bántalmaznak vagy felbujtói az ügynek, azok az egyházból kiközösítendőek. Az ügyben nemcsak rendőrségi vizsgálat indult, hanem Varga László, a Független Kisgazda Földmunkás és Polgári Párt országgyűlési képviselője 1947. október 8-án interpellációt³⁷ terjesztett elő Rajk László belügyminiszternek, melyben arra kért magyarázatot, hogyan fordulhatott elő, hogy a munkáját lelkiismeretesen végző papot a nyílt utcán bántalmazhattak, továbbá hogyan alkalmazhat olyan kántortanítót, aki bizonyítottan a munkáját hanyagul végezte.³⁸

A Vallás és Közoktatási Minisztérium korábban vizsgálatot folytatott a kántortanító hanyag munkavégzése miatt, mely eredményeképp Shvoy Lajos megyés püspök eltiltotta Ballagó Lászlót a kántori teendőktől. Ballagó munkavégzését 1946. december 11-én és 1947. június 10-én iskolafelügyelő is vizsgálta.³⁹ A vizsgálatok szerint a kántor nem vezetett haladási naplót, órarend és tanmenet nélkül dolgozott. Munkáját hanyagság, felületesség és lelkiismeretlenség jellemezte. Ugyancsak megállapítást nyert, hogy a tanító olyan tanulóknak adott végbizonyítványt, akik alig vagy egyáltalán nem jártak iskolába. A kántortanító a kevés hittanóra egyikén a kis Jézust, képeire mutatva, „zsidó kölyök”-nek nevezte. Miért taníthatott ennek ellenére évekig egy olyan állami alkalmazott, aki nem végezte el a feladatát?⁴⁰ A kialakult helyzetről a belügyminiszternek tudomása volt, de mégsem tett semmit.

Rajk László 1947. november 23-i levelében válaszolt a képviselői interpellációra.⁴¹ A kérdésre adott válaszában kijelentette, hogy a plébános és a kántortanító vitája az egyházközség belső ügye, mely nem igényel rendőri intézkedést, sőt a rendőrség helyesen döntött, amikor nem avatkozott bele. A kérdésre adott válasz jól mutatja, hogy 1947-ben hogyan viszonyult a kommunista párt a papsághoz.

³⁴ Uo.

³⁵ Újonnai Földhöz Jutottak Országos Szövetsége

³⁶ HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521. A.

³⁷ HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521.

³⁸ HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521. A.

³⁹ Uo.

⁴⁰ HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521.

⁴¹ Uo.

A plébános megverésével egy időben a telepések kéréssel fordultak a megyés püspökhöz, hogy gyakoroljon befolyást arra vonatkozólag, hogy a zirci apát jelöljön ki másik plébánost Debreczeni helyett. A lakossági bejelentés nyomán a sárbogárdi esperesi hivatal vizsgálatot rendelt el. A plébánossal szembeni vádpontok szerint a viselkedése demokráciaellenes, és összeesküvést szervezett a telep lakosság ellen. A vizsgálat során számos tanút kihallgattak, de sem a szervezkedést, sem a demokráciaellenes viselkedést nem tudták bizonyítani. A jegyzőkönyv szerint a meghallgatottak tényleges vádak nem tudtak előadni, a telepések egyetlen mondatot hangoztattak:

„Mi akarunk papot, de csak feketét!”⁴²

Az esperesi vizsgálat végkövetkeztetése szerint a plébános elleni vádak a kommunista párt bosszúját szolgálták.

1947. október 4-én este 8 óra után ismeretlenek felgyújtották a plébániához tartozó szérűskertet, amely teljesen leégett.⁴³ A hatóságok pár óra alatt elfogtak egy részeges kovácslegényt, akit a tett elkövetésével gyanúsítottak. Az elfogott személy beismerő vallomást tett, de ennek ellenére szabadlábra helyezték, és további nyomozást rendeltek el. Később a gyanúsítottat felmentették, majd az ügyet lezárták, és hamar a feledés homályába merült.

1947 decemberében a nagykarácsonyi kommunista alapszervezet a megyei pártvezetőség segítségét kérte a település iskolájának államosítása érdekében. Németh István megyei titkár a nagykarácsonyiak államosítási elképzelését radikálisnak vélte, és azt tanácsolta, hogy az egyházközség lakossága egyöntetűen kérje a plébános cseréjét.⁴⁴ Felhívta a helyi kommunisták figyelmét, hogy a település már nem a zirci rend birtoka, így nem indokolt a ciszterci pap jelenléte sem. Németh hangsúlyozta, hogy:

„A kérvényt a hívek a kultuszminiszterhez címezzék, de a megyei bizottsághoz küldjék, aki gondoskodik a továbbításáról. Pártbélyegző ne szerepeljen a kérvényen, de az egyházközség minél több tagjának aláírása igen.”⁴⁵

A megyei bizottság javaslatot tett az egyházközségnek:

„Ha már új plébános lesz, akkor az Elvtársak minél többen menjenek be, mint egyházközségi tagok, és akkor, mint egyházközség hivatkozzanak a nagy terhekre, és kérjék az államosítást. Ha az elvtársak mindent az utasításnak megfelelően csinálnak, a siker nem marad el.”⁴⁶

⁴² HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521. A.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ HU-SzfvPL-I. 3. No. 4521.

A bántalmazás az egykori uradalmi területen nem volt példátlan 1945 után. Történt korábban, hogy 1946. április 7-én az Előszálláshoz tartozó Daruhegyen megverték Fűz Balázs ciszterci szerzetest, Előszállás plébániájának káplánját.⁴⁷ A jegyzőkönyvek szerint a KALOT-gyűlésre a kommunista párt több tagja betört, és különösebb indok nélkül bántalmazta a papot. Természetesen ebben az esetben sem történt felelősségre vonás. Dózsa Márton ciszterci szerzetes, az előszállási plébánia plébánosa⁴⁸ az esetet követően kizárta az egyházközség tagjai közül a bántalmazókat. A kommunista párt helyi szervezete több, a megyés püspök részére írt levélben egyértelművé tette, hogy a bántalmazást Fűz Balázs káplán magatartása váltotta ki a jelenlévőkből. A megyés püspök a párt nyomására semmisnek nyilvánította a plébános kizáró határozatát.⁴⁹

A plébánia 1948 után

Az országos pártpropaganda erősödésével a helybeliek közül is egyre többen fordultak szembe az egyházközséggel. Követelték az iskola államosítását, és megtagadták az egyházadó fizetését. A nem fizetőkkel szemben az egyházközség fel akart lépni kellő eréllyel, ezért engedélyt kértek a megyés püspöktől,⁵⁰ hogy azoktól a személyektől megvonják az egyházi szolgáltatást, akik nem teljesítik adófizetési kötelezettségüket. A püspök válasz helyett Endrédy Vendel zirci apáthoz fordult, hogy a Nagykarcsonyszálláson kialakult kibékíthetetlen ellentét miatt nevezzen ki másik papot a plébánia élére. Az apát egyetértett a megyés püspök kérésével, és 1948 októberében leváltotta Debreczenit a plébánia éléről. Az apát a plébánia élére dr. Terebessy Andor ciszterci szerzetest nevezte ki,⁵¹ dr. Debreczeni Sixtust pedig áthelyezte az egri Szent Bernát plébániára.⁵²

A nagykarcsonyi plébánia 1948 után is önálló plébániaként működött tovább, de a szerzetesrendek — köztük a ciszterci rendet is — 1950. szeptember 8-i betiltását követően a plébánia a Székesfehérvári Egyházmegye joghatósága alá került. A plébánia élére ettől kezdve egyházmegyes papokat neveztek ki. A nevéből 1950 után kikerült „Cisztercita” elnevezés, ezt követően Nagykarcsony Plébánia néven működött és működik a mai napig.⁵³

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ HU-SzfVPL-I. 3. No. 4521. A.

⁵⁰ HU-SzfVPL-I. 3. No. 4521.

⁵¹ HU-SzfVPL-I. 3. No. 4521. A

⁵² CÚTHNÉ GYÓNI 2017.

⁵³ FARKAS 1981.

Felhasznált irodalom

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Az előszállási ugj. 1726–1945. HU-MNL-FVL-XIV. 5-1. Előszállási uradalom gazdasági jelentései

HAGYÓ-KOVÁCS Gyula

1958 Harminc esztendő Előszállásán, 1914–1944 (1945). Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Vármegyei Levéltára, HU-MNL-FVL-XV. 42. kéziratár.

1959 Előszállás utáni éveim, 1945–1958 Magyar Nemzeti Levéltár Fejér Vármegyei Levéltára HU-MNL-FVL-XV. 44. kéziratár.

SzfvPL - I.3. No.4521

Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár Egyes plébániákról szóló iratok HU-SzfvPL-I.3. No. 4521.

SzfvPL - I.3. No.4521A.

Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár Egyes plébániákról szóló iratok, HU-SzfvPL-I.3. No. 4521. A.

SZAKIRODALOM

CÚTHNÉ GYÓNI Eszter:

2017 „Nem harcolunk, de nem is búcsuzunk...” A Cisztercita Rend Zirci Apátságának története a második világháború végétől Endrédy Vendel apát haláláig. Budapest: Zirci Ciszterci Apátság.

FARKAS Gábor

1981 Előszállás. *Fejér megyei történeti évkönyv* 15, 337–399.

Magyar Katolikus Lexikon, I–XVI.

1997–2013 DIÓS István — VICZIÁN János (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*, I–XVI. Budapest: Szent István Társulat.

SAJTÓFORRÁS

Fehérvári Hírek, 1947. február 7.

Fehérvári Kis Újság, 1947. február 21.

Foundation of the Cistercian parish in Nagykarcsony

The parish was founded during the declining period of the Cistercian Order in Hungary. However, the construction of the church was completed during the heyday of the order's activities in Hungary, but until January 1, 1945, it functioned as a filial church of the Előszállás Parish. It was established under rather difficult circumstances. The Second World War severely damaged both the interior and exterior of the church building. The first parish priest, appointed by the abbot, was Dr. Sixtus Debreczeni. Thanks to the devoted work of Sixtus Debreczeni, he managed not only to fix the parish building in a short time with his own funds, but also to create a well-functioning parish. The population living in the area knew and respected him, as he had lived and worked among them since 1942 as an assistant priest in the Előszállás filial church and therefore knew the local people well. The Nagykarcsony wasteland also became a part of the nationwide resettlement, so families with a different backgrounds and social habits were settled next to the natives. Despite efforts at the head of the parish to treat the settlers as equals with the parish priest, it was not possible. With the rise of communist power, the relations grew increasingly tense, which culminated in the physical assault on the parish priest by some settlers. The incident attracted national attention, but the ever-strengthening power played down the incident. From this point on, the vicar's days at the head of the parish were numbered. Assessing the situation, Abbot Endrédy Vendel of Zirci transferred the vicar to Eger in October 1948, but following the dissolution of the monastic orders on 7 November 1950, his activities had to be officially terminated. Debreczeni, despite the official dissolution of the monastic orders by the communist regime, secretly continued religious education mainly among young people. His activities disturbed the leaders of the dictatorship and, presumably on their orders, the monk was murdered in February 1954 under mysterious circumstances. „My soul longs for silence, for a peaceful life of prayer...” [dr. Sixtus Debreczeni]

